

Foto: TriArt Film

Taikon

En filmhandledning från Svenska Filminstitutet

Rek för åk 9 – gymnasiet

Katarina Taikon var analfabeten som lärde sig att skriva som vuxen och vars böcker och aktivism förändrade levnadsvillkoren för tusentals människor. Genom filmen **Taikon** tecknas inte bara ett porträtt över Katarina och de människor som stod på hennes sida utan även det Sverige och den tidsanda som hon kämpade mot. Utan att direkt skriva ut paralleller till vår samtid synliggör filmen att antiziganismen är en del av vår svenska historia, och nutid. Samtidigt visar filmen att organiserad kamp kan skapa möjlighet till förändring.

Handling

Redan före första bilden kommer hörs det omisskännliga ljudet av ett demonstrationståg. En svart-vit arkivbild från ett fackeltåg på Sergels torg tonas in. Demonстранtererna skanderar ”Låt dem stanna! Låt dem stanna!”. Plakat och banderoller lyder ”Sparka ut oss också”, och ”Sverige smiter”. En serie klipp visar journalister och fotografer som förbereder sig att gå in i en studio/förhandlingsrum, som intervjuar Katarina Taikon om huruvida hon har hopp om att beslutet ska ändras.

Olof Palme ses tala i en radiomikrofon, han ställer frågan om vad vi kan göra för zigenarna. Katarina Taikon talar på Sergels torg: ”Vi vet, och ingen ska säga att de inte vet, att dessa människor förföljs på grund av sin härkomst. De är förvägrade skolor, bostäder och arbete. Ni måste fatta detta! Det är er plikt att begripa det!”.

Filmens titel tonas fram i vita bokstäver mot svart bakgrund. En röst börjar tala innan en bild i färg tonas fram. Den visar fram ett typiskt svenskt gryningslandskap, dimma över en sjö, fågelkvitter. Rösten berättar om uppväxten i Sverige på 30-talet. Den talar om turen att födas på sommaren, då många barn dog i de kalla tälten. Den berättar om mamman som dog och storasystem Rosa som fick ta hand om de andra barnen. En bild på en äldre kvinna som kommer ut ur ett hus och som börjar beskära växter.

En annan röst börjar berätta om uppväxten: hur mamman dött när Katarina bara var 6 år, hur farfar föddes i Ungern och senare flyttade till Ryssland. I halvbild ser vi den äldre kvinnan som genom en bildtext beskrivs som ’Rosa Taikon, silversmed, syster’. Rosas berättelse varvas med arkivbilder. När Rosa talar om att familjen försörjde sig på smide syns ömsom stillbilder ömsom rörliga bilder på män som smider och förtennar. På samma sätt visualiseras Rosas berättelse om syskonen med långsamma inzoomningar på stillbilder på barn. Livet med pappa Taikon som drev ett stort tivoli på den tiden skildras och hur brodern Paul försvarade syskonen mot påhopp från barn som kastade sten.

På detta sätt rullas berättelsen om Katarina Taikons liv och människorna omkring henne fram. Inte minst system Rosa är central i filmens beskrivning av Katarina. Med hjälp av arkivbilder, både rörliga och stillbilder, samt intervjuer med Rosa samt Katarinas dotter, son, svägerska, make och vänner och med stämningsbilder i form av landskap, väver filmen ett stycke viktig samtidshistoria. Dessa montagesekvenser (klippsekvenser) förstärks av stämningsskapande musik. Även utdrag

ur spelfilmer får illustrera vissa biografiska delar ur Katarinas liv eller agera exempel på den form av exotisering som kringgärdar representationen av romerna i populärmedia. Ofta används bildtexter som placerar arkivmaterialet i tid och rum, men inte alltid. Trots att filmen inleds med barndomen och slutar vid Katarinas död och Rosas ålderdom är de händelser som beskrivs inte alltid kronologiskt arrangerade. Det är de intervjuade och deras berättelser som står i fokus.

På så sätt berättas berättelsen; från Katarinas flytt till Norrland och uppväxt på barnhem, genom andra världskriget och Per Albin Hanssons tal om ”samma rätt för alla till samhällelig vårdnad”. Detta uttalande kontrasteras med berättelser om hur det var att växa upp i tältlägrens kyla med ständiga förflyttningar och utan möjlighet att gå i skola. Katarina Taikons berättelse handlar om att bli bortgift som barn och att som tonåring fly till Stockholm, hamna i rampljuset genom medverkan i film och på teater och tillhöra 50-talets grupperingar av konstnärer, författare och skådespelare.

Filmerna berättar om hur Katarina träffade sin blivande make Björn Langhammer. Hur vänskapen med musikern och aktivisten Hans Caldaras växte fram. Det berättas om glassbaren Katarina drev ett tag och om hur hennes politiska patos växte fram under de tre åren på Birkagårdens folkhögskola.

1963 släpps Katarinas debutbok *Zigenerska*. Filmerna visar hur boken placerade Katarina som förkämpe för romerna och hon likställs med Martin Luther King (vid vilken sida hon även befann sig när han besökte Stockholm i anslutning till att han fick Nobels fredspris. Hennes arbete för allas rätt till bostad, skola och arbete kommer att bli, visar filmerna, ett av hennes livsverk.

Katarinas dotter Angelica berättar hur hon själv blev illa behandlad i skolan på grund av sin romska bakgrund och för att mamman var politiskt aktiv. Att hon inte ville att andra skulle veta att hon var rom för att hon var rädd för att få stryk.

Filmerna beskriver hur Katarina lyckades med konststycket att romer fick demonstrera för sin egen sak i första majtåget 1965. Frågan om utbildning för alla och därmed vuxenutbildning för romer stod högt på dagordningen för den romska kampen. Angelica konstaterar att mamman ju faktiskt lyckades ”tömma de läger som fanns kvar”. När Katarina börjar engagera sig för asylsökande romer, bland annat med ”de 47 franska familjerna” visar filmerna hur Katarina, och de andra i

Foto: Björn Langhammer

hennes grupp; Rosa Taikon, Björn Langhammer, Bernd Janusch, Berit Langhammer, ägnar dygnets alla timmar till flyktingfrågan.

När Palmes regering till slut väljer att utvisa ”de 47” visar filmen hur Katarina upplever det som ett svek. I den här vevan börjar hon skriva Katitzi-böckerna. Hon känner, menar filmen, att det måste bli barnen som skapar förändring. Trots den enorma framgången med Katitzi-böckerna beskriver dottern hur Katarina mådde mycket dåligt i perioder bland annat med långa perioder av alkoholmissbruk och 1981 fick hon en hjärnstamsskada till följd av ett hjärtstillestånd. Filmen iscensätter hennes sista tid, tills hon, efter 13 år i koma dog 1995. Filmens sista scen visar När Rosa Taikon fick motta Olof Palmes minnespris och tackade med orden att hon delade priset med sin syster Katarina.

Förklarande dokumentärfilm

Filmen *Taikon* har en klassiskt förklarande dokumentär form. En sådan kännetecknas av att det talade ordet har en ”överordnad” betydelse i relation till bilden och att klippningen och användning av arkivbilder spelar en stor roll i hur berättelsen blir till. Ofta berättas filmen av en anonym berättarröst, personen som talar syns alltså inte i bild utan framstår mer som en ”allvetande röst”. I *Taikon* består berättarrösten av många sammanvävda röster som tillsammans med stämningförstärkande musik och bildtexter utgör en berättelse – det som filmen handlar om. Bilden tjänar som bekräftelse/förstärkning av vad som sägs. Eftersom bilden tjänar rösten så blir klippningen väldigt viktig. Det är i klippningen mellan det som sägs, och bilderna som filmens berättelse blir till.

Ett exempel i *Taikon* är Åsa Mobergs påstående ”Katarina var en kändis” följt av ett klipp när hon är med i TV (medverkan i TV illustrerar således att hon var ’kändis’). I TV-klippet kritiserar Katarina en exotiserande tavla som föreställer en halvnaken kvinna. Detta klipps till ett nytt påstående från Åsa Moberg; ”Hon var så bra” vilket i sin tur ”talar om” för åskådaren hur den ska förstå det den nyss sett: alltså att det som Katarina sade om tavlan på den halvnakna kvinnan var ”bra”. Klippningen skapar på detta sätt en bekräftelse mellan bild och det talade ordet som håller ihop filmen och som guidar hur åskådaren

ska tänka och uppleva filmens berättelse.

Ett vanligt exempel som de flesta känner till är den klassiska djurdokumentären där en röst säger ”gepardmamma ger mat till sina ungar” till bilder av en gepard som ger mat till ungar. Eller för att återgå till *Taikon*, som när Hans Caldaras berättar att Katarina lyckades med konststycket att romer skulle få demonstrera i första majtåget i egen sak, varpå stillbilder på Katarina som demonstrerar för romernas rätt till utbildning. Viktigt att diskutera när det kommer till användandet av en sådan berättande logik, där bilder får tjäna som bevis på röstens utsagor, är att det är mycket möjligt att klippa ihop bilder tagna ur ett annat sammanhang och genom en berättarröst få bilderna att belägga saker som kanske inte stämmer. Geparden i ovan exempel kanske inte är ungarnas mamma, det kanske är deras pappa eller bara en annan gepard i flocken. Och bilden på Katarina kanske är tagen från en annan demonstration, och inte just den som Hans talar om.

Just i de exempel som här nämns kan en lätt finna andra fakta som styrker de argumentationer som anges, men den förklarande dokumentärens form är viktig att diskutera då den är så lättmanipulerad. Därmed lämpar den sig också väl till att diskutera frågor som rör källkritik.

- Titta på delar av filmen med ljudet avstängt. Vilket budskap kommuniceras genom bilden när du tar bort talet? Och vad händer om du även bortser från bildtexterna? (Denna övning går att utföra med annan förklarande dokumentär om *Taikon* inte finns tillgänglig på DVD).
- Att klippa film är att foga samman bilder. I den sammanfogningen skapas därmed en association mellan en bild och en annan. När ni tittar på filmen, anteckna hur ljud och bild samspekar genom klippningen. Skriv ner vad det är som får dig att förstå vem som är vem. Är det bilden som förklaras i ljud eller ljudet som förklaras i bild?
- Diskutera vilka associationer som skapas genom redigeringsvalen. Hur påverkar dessa val förståelsen av filmen som dokumentär och inte som spelfilm?

• Arbeta i grupp och gör en kort dokumentär på valfritt ämne – ca 5 minuter lång. Exempelvis ”Min skola”, eller ”Fotbollsplanen”. Klipp sedan om den på tre olika sätt så att den börjar och slutar olika. Redovisa ert arbete för varandra och diskutera skillnaderna i helklass.

Den svenska antiziganismens historia och nutid

I filmen säger Hans Caldaras att Sverige gärna pekade finger åt Sydafrikas regim eller ras-segregeringen i USA men att Sverige var blind inför det egna apartheidsystemet som utestängde romer från fast bostad, skolgång och arbete. Filmen visar även att representationen av romer i spelfilmen, i de journalistiska frågorna och tv-reportagen, bidrog till att konstruera en rasistisk stereotyp om romerna. Denna gjorde gällande att de var ovilliga att stanna på en och samma plats, ointresserade av undervisning, och var ”vilda” och med en ”eld i bröstet”.

Rasistiska och sexistiska stereotyper befäster makten hos dem som innehar den och formuleras som generella termer för att beskriva en hel grupp människor, exempelvis ”romer är alltid...”, judar är alltid...”. Användning av ord som ”våldsamma”, ”tjuvaktiga” eller ”oärliga” vid omnämnande av EU-medborgare som identifieras som romer, både i nyhetsmedia och sociala medier, är som klippta ur Statens Rasbiologiska Institutets klassificeringar eller nazisternas propagandafilmer.

Även det till synes ”neutrala” rapporteraandet av personer som tigger som är romer föder in i rasistiska stereotyper då människorna bakom berättelserna och omständigheterna som ledde dem till att försörja sig genom att tigga osynliggörs.

Dessa rasistiska tankegångar fungerar, som historien lärt oss, inte bara som ett ”tänk” utan som realpolitik i form av exempelvis rasbiologiska praktiker såsom Sveriges tvångssterilisering av romer mellan 1930- och 60-talet, eller som argumentation för utvisning av europeiska romer idag. Exempelvis då ett 30-tal EU-medborgare utvisades från Sverige till Rumänien år 2010. Dåvarande migrationsminister Tobias Billström förklarade beslutet med att dessa medborgare var i Sverige och tiggde vilket han klassificerade som ett ”oärligt” sätt att försörja sig, vilket han ansåg var skäl nog för utvisning.

Denna hållning kritiserades då tiggeri inte är olagligt i Sverige och eftersom många av de utvisade inte tiggde utan istället var verksamma som gatumusikanter ställdes den kritiska frågan om det ”oärliga” i att spela musik på gatan (och belyste sålunda det illa dolda rasistiska uttalandet att romer var oärliga bara genom att befinna sig på gatan). Trots att Billström blev kritiserad av Europarådet så fick hans handlande inga politiska konsekvenser på hemmaplan. Både hans uttalande om att ”stoppa människor som tigger” samt sammankopplingen av begreppen tiggare-romer-oärliga kunde varit hämtat från den lag om inreseförbud för romer som var i kraft mellan 1914-1954 och visar att inte mycket har hänt när det kommer till de rasistiska fördomar som romer möter.

Romerna har levt i Sverige i över 500 år, och i Europa sedan åtminstone 1300-talet. Ändå utsätts de än idag för rasistiska påhopp och marginalisering. I filmen beskriver en kvinna hur hon är rädd för att sova eftersom personer kommer och vill riva hennes tält om natten. Trots att arkivfilmen är över 40 år gammal kunde berättelsen ha kommit från en svensk stad idag. Antiziganismen, precis som anti-semitismen, har en lång historia i Sverige, och är närvarande i det publika och politiska samtalet idag som då. Det rasbiologiska tänkandet som bland annat manifesteras i rasistiska stereotyper både vad gäller ett generaliserande om ’det romska’ såsom ett generaliserande om ’det svenska’. I filmen kritiserar Katarina Ivar Lo-Johanssons stereotypa syn på romerna som en önskan att behålla romerna i segregation. Uttalanden om typiskt ’svenska’ eller ’romska’ (eller franska eller italienska etc.) beteenden är i grund och botten rasistiska uttalanden. Alla kulturer och

traditioner är i ständig omvandling och rörelse, det finns ingenting som är, bara samtida tillfälliga företeelser och vanor.

• I filmen framställs Katarinas kamp i dialog med ett politiskt etablissamang. Diskutera vilket ansvar politikerna tog för romerna. Finns det några kopplingar till hur politiker idag ansvarar, eller inte, för romers situation?

• Analysera vilka ord som används av politikerna i filmen när de diskuterar romernas situation. Ta exempelvis scenen där Olof Palmes motiverar avvisningen av de franska familjerna. Vilka ord/formuleringar väljer Palme och vilken syn på romerna ger de uttryck för?

• I en klippsekvens just innan det berättas om hur Rosa och Katarina börjar på folkhögskola sker en snabb sammanställning av bilder från å ena sidan ett tältläger, och å andra sidan svenska flaggor och ’folk på stan’. Hur används kontraster i scenen? På vilket sätt konstruerar denna klippsekvens ”det svenska” eller ”det romska”?

• Titta på Arne Sucksdorfs kortfilm *Uppbrott* (1949) (den finns på filmarkivet.se). Punkta ner hur filmen väljer att gestalta ”det romska”. Tänk på: Vilka val har regissören gjort vad gäller scenografi/rekvisita/miljö. Vad utspelas? Vem gör vad? Hur är de klädda? Hur ser de ut?

• Precis som skollagen gäller alla, så gäller rätten till fri rörlighet inom EU-länderna alla EU-medborgare. Den diskriminering och antiziganism som håller nere romer i fattigdom har historiskt tvingat dem att flytta för att kunna försörja sig. Bristen på arbetstillfällen tvingar en del europeiska romer att tigga som försörjningsmöjlighet idag. Analysera ett antal nyhetsartiklar som på olika sätt rapporterar om romer idag. Se hur ofta ord som tiggare och romer sätts samman i nyhetsrapporteringen. Kan ni hitta positiva berättelser? Hur många exempel på rapportering om ”romer och arbete” hittar ni?

• Gör ett intervjuprojekt med eleverna där de i grupp ska skriva en positiv och personlig nyhetsartikel om en person som tigger. Med positiv menas där de tar fasta på vad personen tycker om att göra, vad den drömmer om/tänker på och som tar fasta på vad läsaren (av artikeln) skulle kunna göra för att hjälpa. Läs exempelvis Martin Ezpeletas

Foto: TriArt Film

intervjuserie om ”människorna bakom tiggarskålen” för inspiration: <http://www.kuriren.nu/nyheter/kronika-vi-har-sokt-manniskan-bakom-tiggarskålen-8409819.aspx>. På Norrbottenkurirens hemsida finns även länkar till korta personliga porträtt av ett flertal personer som bidragit till artikelserien.

Bostad kommer först

I filmen beskrivs Katarinas politiska uppvaknande i samband med att hon lärde sig att läsa och skriva på Birkagårdens folkhögskola. Det var även där som hon kom i kontakt med deklARATIONEN om mänskliga rättigheter. Katarinas utveckling som läsande och skrivande människa ställs alltså i filmen som en förutsättning för hennes politiska engagemang.

Skolplikten kom inte att omfatta romska barn förrän 1959 och fortfarande 1965 visar filmen hur Katarina och hennes vänner demonstrerar för rätt till utbildning. Ingen förändring utan politik, slår Rosa fast och att lagen inte alltid räcker, utan att en också måste kämpa för att den ska följas visar filmen tydligt. Politik kan aldrig vara en administrativ praktik, det måste vara en kampens praktik. I filmen understryker Katarina gång på gång hur bostadsfrågan är kopplad till utbildnings- och arbetsfrågan; ”först och främst bostäder, skola och arbete. Bostad först”. För att kunna ingå i vilken stabil sysselsättning som helst, så måste en få lov att stanna längre än 3 veckor på en plats. Och en behöver också det minimum av komfort som krävs för att kunna återhämta sig och orka med sina dagliga aktiviteter. Det Katarina säger kan verka så självklart att det känns överkligt att fortfarande på 60-talet så var det här en dröm för många romer i Sverige. Dock lever fortfarande stereotypen om romer som resande kvar, vilket legitimerar diskrimineringen av dessa rättigheter än idag när det gäller EU-medborgare som identifieras som romer.

- I filmen så utbrister Katarinas vän, diplomaten Thomas, att han fann det slående att en var tvungen att demonstrera 1965 för rätten att gå i skola. Läs Marius berättelse på skolverkets hemsida (länk under Tips på fördjupning). Där berättar han om hur han inte kunde gå i skola i Rumänien och det var först 2007 då han kom till Sverige som han fick en stabil skolgång. Även om en kan känna sig skoltrött ibland kanske finns det positiva konsekvenser av den svenska skolplikten? Diskutera hur eleverna ser på skolplikten och skollagen som del av att främja ett öppet och demokratiskt samhälle.

- Läs artikel 26 i FN:s deklARATIONEN om mänskliga rättigheter som anger rätt till utbildning som en mänsklig rättighet. Diskutera hur de olika rättigheterna är beroende av varandra. Vilka andra rättigheter (i vilka artiklar) är förutsättningar för att en ska kunna tillgodogöra sig utbildning om den ges? Och vilka andra artiklar i deklARATIONEN är exempelvis beroende av att en har haft möjlighet att gå i skola till att börja med?

- Katarina skriva böckerna om Katitzi för att ”det måste bli barnen som skapar förändring”. Diskutera om eleverna har läst någon bok som de upplever fick dem att vilja skapa förändring. Eller om de varit med om någonting, träffat någon, sett något på film/TV som skapat engagemang för en viss fråga. Vilken roll upplever de att deras skolgång spelar i deras engagemang? Gör ett filmprojekt där eleverna skapar en kort film där de försöker skapa engagemang för och väcka medvetenhet om ”sin” fråga.

Historiens arv, världen imorgon

I mellanrummen mellan raderna i berättelsen om Katarina Taikons liv så finns en historia om hur vi föds in i livsvillkor som påverkats av händelser, stora som små i våra förfäders liv. I filmen berättar Angeli-

ca om de 47 franska familjerna som sökte asyl 1969, en fråga som trots att det inte rörde sig om många personer, blev en stor fråga i media. Filmen skildrar hur Katarina och gruppen kring henne tog strid för dem. I en arkivintervju förklarar hon att detta är människor vars föräldrar och släktingar utplånats i koncentrationslägren och att romerna blivit diskriminerade i jämförelse med andra människor som var fångna i nazisternas läger. Konsekvenserna av nazisternas handlingar på 30- och 40-talet blev alltså aktuellt högpolitiskt stoff i Sverige på 60-talet och för Katarina var det viktigt att se Sveriges ansvar för romernas situation i ett större historiskt perspektiv. I en artikel av historikern Jan Selling berättas om hur svensk antiziganism och inreseförbud för romer mellan 1914-1954 direkt bidrog till att romer förvisades till koncentrationsläger. På så sätt kan vi se att Sverige aktivt bidrog till nazisternas mördande av mellan 200 000 – 500 000 romer och än idag är romerna extremt diskriminerade och utsatta som folkgrupp. De rättigheter som alla europeiska medborgare tar för givna är fortfarande mål för en politisk, ekonomisk och representativ kamp för Europas romer.

Angelica berättar, till bilder av flyttbilar som lassas ur, att Katarina och de omkring henne ju faktiskt lyckades tömma de läger som fanns kvar i Sverige på den tiden. Hon menar dock att situationen blev svårare och mer komplicerad för romer som sökte sig till Sverige. En icke-namngiven politiker säger i ett klipp att ”frågan måste lösas på europeisk nivå”. En annan frågar om ”vi” skulle ”få en invasion om det blev liberalare regler” med svaret ”Alldeles säkert” och kostnadsfrågan väcks. En journalist undrar ”om det finns en risk att Sverige översvämmas av zigenare?” varpå en icke-namngiven man svarar att ordet översvämmas är för kraftigt men att en ökning är att förvänta sig. Dock finner personen att Sverige av humanitära skäl borde ta emot ännu fler personer som söker hjälp, men att då behöver fler än ”bara romer” inkluderas.

I dessa klipp finner vi uttalanden som fortfarande hörs i våra samtida medier, inte minst Billström använde en del av dem i frågan om utvisningen av EU-medborgare 2010. Dock talas det inte i lika stor utsträckning om vilket ansvar som upprätthållandet av antiziganismen har när ett rasistiskt tänkande hindrar romer från att få tillgång till arbete, jobb och bostad och därmed ett värdigt liv. Det är inte bara politik och ekonomi som påverkar hur våra samhällen utvecklas, utan även de bilder, representationer och tank som påverkar våra handlingar i det ekonomiska och politiska. Vi behöver alla ta ansvar för hur våra handlingar, ord och uttalanden formar en värld imorgon.

- Diskutera om ni finner kopplingar mellan ovan beskrivna debattsekvens och samtida uttalanden av politiker?

- I filmen talar vännen Hans om att Katarina bar på ett inre sår. Vilka ”svar” ges på vad det var som gav Katarina såret? Diskutera hur Katarina gestaltas som ”privatperson” kontra ”politisk aktivist”. Hur visar filmen att Katarinas personliga upplevelser gav kraft/motivation till att föra kampen?

- Be eleverna intervju en äldre släkting och sedan skriva en uppsats om hur historiska villkor, stora som små, i den egna släktens historia exempelvis fattigdom, urbaniseringen, diskriminering, arbetslöshet, genom generationerna påverkat de villkor som eleverna själva vuxit upp med.

- Fördjupa er i någon av de länkarna som erbjuds om romernas historia och diskutera ansvarsfrågan. Är orsak/verkan ett rimligt sätt att närma sig ansvarsfrågan eller handlar det om principer? Behöver en ha direkt orsak för att kunna avkrävas ansvar? Eller är det en principfråga att en alltid, oavsett orsakssamband bör hjälpa medmänniskor som flyr undan krig/svälter eller andra ohållbara situationer?

Tips på fördjupning

Romers historia och samtida levnadsvillkor

Skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola har fått kunskaper om de nationella minoriteternas kultur, språk, religion och historia varav romerna utgör en av dessa. Skolverket erbjuder läromedelsresurser kopplade till ämnena historia, samhällskunskap, svenska:

skolverket.se/skolutveckling/larande/nationella-minoriteter/romer

”Jag har drömmar”

(Intervju med svenska skoleleven Marius med romsk bakgrund)

skolverket.se/skolutveckling/larande/nationella-minoriteter/romer/romska-ungdomar-berattar-1.215207

Sofia Z-4515 (Sofia Taikon och Amanda Eriksson, 2005) ett serielalbum om romer under förintelsen av:

levandehistoria.se/material/seriealbumet-sofia-z-4515

”Vår romska historia”

Hemsida med lättöverskådlig redogörelse för romernas historia: varromskahistoria.se

”Nordisk antiziganism drev romer till Auschwitz ”

Artikel av historikern Jan Selling:

svd.se/nordisk-antiziganism-drev-romer-till-auschwitz

Nyutgåvan av *Katitzi* och *Katitzi och Swing* (Natur och kultur, 2015) Lärarhandledning till böckerna finns att ladda ner på nok.se

Övriga länkar, filmtips, lästips

Kapitlet ”Dokumentärfilm” i *Introduktion till filmpedagogik, vita duken som svarta tavlan red. Malena Janson (Gleerups, 2014)*, ger ingångar till att reflektera och diskutera hur dokumentär film konstruerar ’verkligheten’ i allmänhet, samt hur den förklarande dokumentära formen specifikt kan förstås.

Uppbrott (Arne Sucksdorf, 1949, 10 min)

filmarkivet.se/sv/Film/?movieid=672

FN’s förklaring om de mänskliga rättigheterna:

manskligarattigheter.se/sv/vem-gor-vad/forenta-nationerna/fn-s-allmanna-forklaring

PRODUKTIONSUPPGIFTER

Sverige 2015

Regi: Gellert Tamas, Lawen Mohtadi

Producent: Gellert Tamas

Biträdande producent: Åsa Jacobsson

Manus: Lawen Mohtadi och Gellert Tamas

Foto: Kim Silfving

Arkiv: Sveriges Television, Svenska Filminstitutet, TT Nyhetsbyrån, Sveriges Radio, Kungliga Biblioteket, Nordiska Museet, Moderna Museet, AB Svensk Filmindustri, Stockholm Stadsmuseum, privata arkiv från Angelica Ström, Rosa Taikon, Björn Langhammer, Michael Langhammer, Bernd Janusch, Hans Caldaras, Paul Rimmerfors,

Medverkande:

Rosa Taikon, Angelica Ström, Björn Langhammer, Michael Langhammer, Bernd Janusch, Hans Caldaras, Paul Rimmerfors, Thomas Hammarberg, Berit Langhammer.

Tekniska uppgifter:

Längd: 90 minuter

Censur: Barntillåten

Svensk premiär: 2015-10-02

Distribution:

Triart Film AB

info@triart.se

triart.se

Text – Miriam Von Schantz

Redaktör – Kaly Halkawt

Svenska Filminstitutet, oktober 2015

Observera!

Svenska Filminstitutet kan inte garantera att filmen finns i distribution sedan den har slutat visas på ordinarie biografrepertoar. Via länken www.sfi.se/filmdistribution kan ni lära er mer om hur man hittar och bokar film.